

NAD DEVADESÁTINAMI LUDVÍKA KUNZE

Nestor českých muzeologů a pozoruhodná osobnost české etnografie – Doc. PhDr. Ludvík Kunz, CSc. – se dožívá 90 let (narozen 26. 8. 1914 v Osíčku u Kroměříže). Význam a smysl jubilejních hodnocení osobností v kterémkoliv oboru lidských tvůrčích aktivit je vždy inspirativní. Není to jen oceňování práce jubilantů, ale hlavně sdělení, že cesta k úspěchu je především cestou usilovné práce. Ludvík Kunz je přímo ztělesněním této stále platné pravdy. Se stejným úsilím, s jakým získával odbornou a vědeckou kvalifikaci ve složitých rodinných i společenských podmínkách třicátých a čtyřicátých let, budoval v ještě složitějších společenských poměrech padesátých a šedesátých let 20. století nejvýznamnější instituci národopisné muzeologie v českých zemích: Etnografický ústav Moravského zemského muzea v Brně.

Díky jeho vytrvalému úsilí vzniklo na počátku šedesátých let v bývalém Paláci slechtičen na Kobližné ulici v Brně moderní pracoviště národopisné muzeologie s expozicí „*Lid v pěti generacích*.“ Spolu s architektem Vilémem Hankem a dalšími spolupracovníky realizoval scénář muzejní expozice, která se stala vzorem pro podobné aktivity v mnoha regionálních muzeích v českých zemích. Scénář vycházel z jeho odborné erudice, opřené o studium u Antonína Václavíka a o neobyčejně intenzivní terénní výzkum na Moravě, zejména na jeho rodném Záhvoří. Na tomto základě vybudoval nové kolekce sbírkových předmětů, které do té doby nebyly v muzeu zastoupeny. V tomto ohledu je třeba ocenit výsledky dobové podmíněného zájmu o dějiny zemědělské malovýroby, které umožnily i v podmínkách totalitního režimu ukázat na hodnoty lidového života, a bez ideologických kliše dokumentovat i jeho proměny. Navíc se mu podařilo uprostřed Brna vytvořit společenské středisko, bořící přežívající představu o muzeu jako o staromilském zaprášeném skladu kuriozit.

Součástí Kunzova novátorského úsilí o prezentaci muzejních sbírek jako konkrétních dokladů pro etnografické studium, byla jeho ediční a publikační činnost. Vedle pramenné edice *Malé tisky* se s mezinárodním ohlasem setkala ediční řada *Ethnographica*, která vydával v letech 1959–1979.

Význam těchto edičních počinů ocenili všichni, kdož se v té době nedostali kvalitního papíru a při technické zaostalosti tiskáren pokoušeli o ediční aktivity. Významnou součástí Kunzovy badatelské práce byla i bibliografická činnost, tak potřebná v rozvíjející se české etnografii. Přírůsem byly jak bibliografie *Česká etnografie a folkloristika v letech 1945–1952* (1954) nebo *Soupis časopiseckých prací z Valaška a Záhvoří* (1965), tak zejména *Soupis prací Zibrtova Českého lidu* (1960). Byl také spoluredaktorem mezinárodních etnografických informací *DEMOS*, vydávaných v Berlíně v letech 1958–1984 a v letech 1954–1972 autorem výběrových bibliografií české etnografie a folkloristiky pro *International volkskundliche Bibliographie*.

Součástí Kunzovy rozsáhlé vědecké činnosti byly i práce o nástrojích lidové hudby, publikované převážně v němčině. I když v tomto ohledu jubilant nadále pracuje, za určité vyvrcholení práce v oboru organologie lze považovat expozici *Nástroje lidové hudby v českých zemích*, vybudovanou v roce 1994 Ústavem lidové kultury ve Strážnici. K expozici byl vydán textový průvodce ve formě reprezentačního katalogu. Z jeho pozoruhodných organizačních aktivit v oboru organologických setkání připomeňme alespoň šedesátistránkovou publikaci *Musica per salterio*, vydanou ke 2. světovému kongresu cimbalistů, uskutečněném v roce 1993 v Brně, ve Strážnici a v Uherském Hradišti.

Výběr z obsáhlé osobní bibliografie jubilanta podal Karel Pavlišník ve 2. čísle Etnologického časopisu *Český lid* 2004, věnovaného poctě Doc. PhDr. Ludvíka Kunze, CSc. S blahopřáním k jubileu, s díky za spolupráci a s přáním stálého zdraví se připojuji k širokému kruhu gratulantů!
Josef Jančář

**UNIVERZITNÍ PROFESOR
PhDr. VÁCLAV FROLEC, DrSc.
29. 9. 1934 – 14. 5. 1992
NERADOSTNÉ VÝROČÍ**

Milý Václave!

Je tomu bohužel tak, že již třináct let nejsi s námi, a proto nezbývá, než si připomenout, že v září 2004 jsi mohl být sedmdesátníkem. Nebylo Ti to však dopřáno. Ve svém dopisu, nedlouho

před úmrtím, naznačuješ své představy o nových směrech a stylu svého bádání, s konstatováním, že ještě k tomu máš dostatek času. Mýlil ses. Již jsi ho neměl! Ke škodě evropské i české etnologie, Tvých studentů i následovníků, všech přátel, rodiny a velké spousty lidí, kteří Tě znali a měli rádi. Nemá smysl spekulovat, co by bylo, kdyby bylo...! Některé skutečnosti, jež zapříčinil Tvůj odchod, jsou nyní naprosto jednoznačné. Proto se je pokusím připomenout.

Tvé náhlé, naprosto nečekané úmrtí, zanechalo v oboru mezeru, která není dodnes zacelena a je pramalá naděje, že by se tak v dohledné době stalo. Je stále zřetelnější, jakým mimořádným fenoménem jsi byl pro evropskou i česko – moravsko – slovenskou etnologii, v oblasti teorie, metodologie, zejména srovnávacího bádání, vysokoškolského studia, ale i při využívání badatelských výstupů ve společenské praxi.

Zvláštní kapitolou Tvých aktivit byla činnost organizační, publikační, metodická a popularizační, vždy organicky propojená s vědeckým studiem i pedagogickým působením. Vše provázelo stálými erupcemi nápadů a gejzíry nevyčerpatelné energie při realizaci, důsledně dotahované k vytýčenému cíli. Řečeno terminologií dnešní doby – vrcholový management ve špičkovém provedení. Pro všechny, kteří měli štěstí s Tebou spolupracovat, jsi byl strhujícím příkladem, z něhož mnozí čerpají dodnes.

Všechna tato konstatování jsou natolik průkazná, že je v žádném případě nemohou oslabit a potřísnit ojedinelé, neobjektivní kritiky, vyslovované přízračně až v době, když se již sám nemáš možnost bránit.

Bylo by však velkým omylem vzpomínat na Tebe, jako na extrémního vorkoholika. Znali jsme Tě a zůstal jsi pro nás člověkem plným života, jemuž nic lidského nebylo cizí. Vždy jsi byl v centru dění a zábavy, výborným vypravěčem, zpěvákem, hráčem na klarinet i tanečníkem a verbířem. Miloval jsi přírodu a nadšeně se věnoval chalupaření. Člověk se jen podívoval, kde jsi na to vše bral čas.

Václave – můj nezapomenutelný učiteli, kolego a příteli!

Jistě bys měl velké výhrady k těmto mým rádkům, neboť jsi byl vzácně skromným člověkem, plným přátelství a nezištného kamarádství. Jsem si také vědom, že pro ty, kteří již neměli možnost Tě poznat, vše zní až nepravděpodobně.

Ty jsi však takový byl a chybíš nám všem.

Jan Souček

František Bartoš: Lid a národ. Sebrané rozpravy národopisné a literární. Svazek 1. a 2. Velké Meziříčí, J. F. Šašek 1883, 1885. Reprint Zlín 2004.

Snaha zpřístupnit rozsáhlé dílo Františka Bartoše, jednoho z nejvýznamnějších představitelů nejen českého, ale i slovanského národopisu, které patří k základním zdrojům poznání naší lidové kultury, setkala se i v případě reprintu souboru jeho národopisných studií vydaných v letech 1883 (I. Bývalé panství Zlínské, II. Moravské Valašsko, kraj a lid.) a 1885 (III. Podluží a Podlužáci, IV. Moravští Kopaničáři, V. O naší poezii kramářské VI. Tři filologické „humoresky“) pod souhrnným názvem *Lid a národ* s mimořádným porozuměním Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně zabezpečil nové vydání první Bartošovy písňové sbírky *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými* z roku 1882, přijímá Zlínský kraj další iniciativu Bartošova studijně dokumentačního střediska Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a dává do rukou odborné i široké veřejnosti dnes obtížně dostupné dílo, zrcadlící období druhé poloviny 18. a celého 19. století, které – jak konstatuje Bartošův životopisec Josef Bartoča – „podává jasný obraz o povaze, kultuře a zaměstnání lidu moravského“. Spolu se studiem stejné povahy a významu – *Moravský lid* (1892), *Deset rozprav lidopisných* (1906) a *Moravská svatba* (1892) – poskytuje Bartošovo etnografické dílo spolehlivou a bohatou pramennou základnu, jejíž podoby a obsahu se díky použití faksimile textu prvního vydání nedotkly žádné editorské úpravy. Stane se bezpochyby vítaným pomocníkem zejména editorům dnes hojně vznikajících a užitečných monografií obcí a regionů Zlínského kraje.

Karel Pavlístík

Josef Beneš: Rok ve Vlčnově 1945–46. Národopisný dokument o životě vesnice. Společnost Jízdy králů, Vlčnov, 2003, 264 s.

Povídání o knize Rok ve Vlčnově 1945–46. Doplňující poznámky k fotografiím. Společnost Jízdy králů, Vlčnov, 2004, 32 s.

V říjnu 2003 se podařilo občanskému sdružení Společnost Jízdy králů ve Vlčnově vydat originální publikaci, dokumentující bohatým fotografickým materiálem život na vesnici v průběhu jednoho roku.

Cyklus téměř 160 černobílých fotografií

obsažených v knize vznikl mezi léty 1944–1946 s cílem postihnout společenské i rodinné události v životě konkrétní vesnice v rámci omezeného časového období. Hlavním iniciátorem a odborným garantem díla byl vlčnovský rodák, etnograf a muzeolog PhDr. Josef Beneš, CSc. Záběry podle jeho scénáře fotografoval František Tomíšek, původem z Brandýsa nad Labem, od roku 1938 žijící v nedaleké Nivnici. Koncept díla obsahoval původně na 300 záběrů, z nichž František Tomíšek vytvořil soubor 200 fotografií, které byly v roce 1947 vystavovány v muzeích v Uherském Brodě a Uherském Hradišti. Fotografie ležely v soukromém archivu Josefa Beneše až do r. 2002, kdy se především díky iniciativě ing. Antonína Pavelčíka, předsedy společnosti Jízdy králů, rozhodlo o jejich publikování.

Do konečné redakce knihy bylo vybráno na 160 snímků, rozdělených do čtyř oddílů a opatřených texty a popisy Josefa Beneše. Oddíly jsou řazeny chronologicky podle ročních období, která autor propojuje s průběhem lidského života. Jednotlivé kapitoly jsou nazvány – *Jaro patří dětem*, *Léto patří mladým*, *Podzim patří dospělým*, *Zima patří starým*. Každý z těchto oddílů je uvozen původním textem z roku 1945 s popisem konkrétních situací, doplněných o přímou řeč, texty několika písní i vykreslení povahových rysů některých výrazných osobností v obci. Četné nářeční výrazy, písně i říkadla jsou vtištěny kurzívou a pravopis je upraven tak, aby vystihoval odlišnosti místního nářečí. Textové části oživují kresby Karla Beneše. Všechny fotografie jsou provázeny popisky, jež autor doplnil až v roce 2002 a jsou proto zaměřeny na současného čtenáře, neznalého tehdejších poměrů a situací. Přesto jsou vázány k určité příležitosti a mnohé z nich uvádějí i jména osobností na snímku.

Úvodní kapitola – *Jaro patří dětem* poutá pozornost na dlouho očekávané probouzení přírody a počátek polních prací. V závislosti na koloběhu lidského života poukazuje autor na všední i přelomové okamžiky spojené s dětstvím – způsob zábavy, hry, každodenní pomoc v hospodářství, křest a zdůraznění úlohy kmotrů, úvod, nedělní návštěvu kostela. Větší pozornost je věnována výročním i rodinným svátkům a slavnostem – Velikonocům, prvnímu svatému přijímání, jízdě králů. K těmto tématům se váže také fotografický materiál v této kapitole. Jejich charakter se pohybuje od ryze dokumentačních, přes žánrové až po stylizované, kdy je patrný vliv fotografa, respektive režijní zásah autora.

Také druhý oddíl publikace – *Léto patří mladým* je tematicky zaměřen nejen na všední stránky života dospívajících a mladých – polní práce, zábava u muziky, kontakty mezi mladými děvčaty a chlapci, ale také slavnosti – hody, Boží Tělo, svatba atd. Snímky zachycují kroje všední, pracovní, sváteční i slavnostní či obřadní podle té které příležitosti a postihují tak hlavní funkci kroje – prostřednictvím zaužívaných a přesně dodržovaných znaků odlišit jejich nositele – svobodného od ženatého, dítě od dospívajícího děvčete na vdávání.

Třetí kapitola je spojena s podzimem – se sklizní ovoce, polních plodin (řepy, brambor), vína a přípravou polí i domácností na nadcházející zimu. Na přelomu léta a podzimu jsou v četných snímcích zachyceny žňové práce a dožínky, děti, které navštěvují místní obecnou i měšťanskou školu. Stejně jako sklizeň jsou zaznamenány také tradiční formy zpracování ovoce – vaření povidel, pálení slivovice, presování a další zpracování vína.

Poslední oddíl publikace je věnován zimě, spolu s charakteristickými domácími pracemi – předením, dráním peří, vyšíváním a údržbou krojů a krojových součástek. Opomenuty nemožou zůstat Vánoce a jejich oslava, jak v kostele, tak v rodinném kruhu. Kapitulu uzavírají snímky stařenek a dědáků, a symbolicky také poslední cesta člověka.

Na závěr publikace je zařazen slovníček nářečních výrazů objevujících se v textu, seznam vyobrazení, který je spolu s resumé uveden v anglické, německé a ruské verzi.

V roce 2004 byla jako dodatek vydána Společností Jízdy králů brožurka Povídání o knize Rok ve Vlčnově 1945–46. Stejně jako kniha je členěna do čtyř částí a obsahuje podrobnější popisky k fotografiím, obsahující jména osob na snímcích, obsáhlejší popis situace a místa. Tyto informace byly postupně získávány za pomoci dobrovolníků z řad členů Společnosti Jízdy králů, kteří obcházeli pamětníky. Brožurka je doplněna šesti perokresbami Josefa Beneše a jeho osobním vyznáním k rodné obci a jejím obyvatelům. V závěru jsou uveřejněny také tři odborné posudky Jiřího Jílka, Josefa Jančáře a Jana Krista, jež podpořily vydání publikace a úvodem okolností vedoucí k vydání doplňující brožurky z pera předsedy společnosti Jízdy králů Antonína Pavelčíka. Obálku tvoří dva modře tónované snímky Františka Tomíška, které se při nutné redukci bohatého fotografického materiálu do velké publikace nevešly.

Obsáhlý cyklus fotografií doplněn texty i popisy, včetně brožovaného dodatku, svým významem přesahují hranice obce i regionu. Publikace Rok ve Vlčnově 1945–46 je ve své formě skutečně unikátním národopisným dokumentem, vycházejícím z hluboké znalosti prostředí, citlivě zachycující konkrétní skupinu lidí – v tomto případě obyvatele Vlčnova, v časově omezeném údobí jednoho roku. Skvěle se podařilo dodržet původní záměr Josefa Beneše, podle něhož měl cyklus fotografií zaznamenat všední život vesnice bez romantizujících příkras. Život, v němž byla základní hodnotou rodina, pole, práce v zemědělství a rodinné i výroční slavnosti vítaným zpestřením každodenní rutiny.

Marta Kondrová

FOTOGRAFIE JAKO IKONOGRAFICKÝ PRAMEN. 20. strážnické sympozium, 15.-16. 9. 2004, Strážnice.

Ve dnech 15.–16. září 2004 se v prostorách Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici uskutečnilo 20. strážnické sympozium tentokrát na téma *Fotografie jako ikonografický pramen*. Bohaté a dosud z mnoha ohledů nediskutované téma bylo bráno v úvahu v několika rovinách a příspěvky do konference přihlášené byly proto rozděleny podle obsahu do pěti okruhů.

V komplexu obecných a metodologických otázek referovali převážně odborníci z akademických pracovišť. Marcela Suchomelová ve svém příspěvku konfrontovala fotodokumentaci a vědecké dokumentační kresby z terénních výzkumů. Kolegové ze SAV Katarína Popelková a Juraj Zajonc se rozhodli podrobit ikonografické prameny jako celek hlubšímu zkoumání a věnovat se jejich analýze z různých pohledů. Tento blok referujících uzavřela Danka Mekelová z NÚLK ve Strážnici se svým příspěvkem o fotografickém působení Karla Plicky na Slovensku.

Samostatným diskutovaným okruhem se stalo téma archivace a katalogizace fotografického materiálu, ve kterém nejprve představil Martin Šimša ze Strážnice možnosti fotodokumentace sbírkového fondu digitální cestou na příkladu sbírkových předmětů ve fondu strážnického ústavu. Nastínil nové možnosti, které digitální snímky v oblasti katalogizace sbírek umožňují. Další z příspěvků byl zaměřen na konkrétní kolekci skleněných diapositivů, kterou ve svých sbírkách vlastní muzeum Chodska v Domažli-

cích. Tento soubor po obsahové i historické stránce představil tamní pracovník Jozef Nejedl. Také referát Heleny Beránkové z Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně byl zaměřen na uzavřený soubor fotografií. Tentokrát byl společným jmenovatelem jejich autor Josef Šíma, působící na přelomu 19. a 20. století. Na ryze praktickou stránku upozornil příspěvek Zdeňka Lenharta z oddělení informatiky MZM v Brně, který se zabývá vývojem počítačového programu pro dokumentaci a evidenci muzejních sbírek – DEMUS. Představil verzi tohoto programu určenou k evidenci fotodokumentace a možnosti jeho využití.

Druhý den konání strážnického sympozia byl věnován především okruhu témat věnovaných etnologické fotografii, a z hlediska počtu přihlášených referátů byl okruhem nejširším. Jako první vystoupila Alena Křížová z Ústavu evropské etnologie FFMU v Brně s myšlenkou fotografie jako ikonografického pramene při studiu zdobení. Svůj obsáhlý příspěvek doplněný promítáním diapositivů postavila na tématu zdobení, zkrášlování určitých částí těla, způsobu nošení šperků, které by bez fotografické dokumentace přímo v terénu na jejich nositelích v podstatě nebylo možné zaznamenat. Příspěvek v tomto ohledu konfrontoval fotografii a dokumentační kresbu, přičemž zohledňoval výhody i zápory obou technik, ze kterých ovšem fotografie vychází v lepším světle. Také další přednesený referát poukazoval na možnosti čerpání informací ze snímků zachycujících jedno téma. Tentokrát byla společným jmenovatelem příspěvku Ludmily Tarcalové ze Slovákého muzea v Uherském Hradišti, svatba na Uherskohradištsku. Fotografie různých situací během svatebního obřadu se stává cenným materiálem ke studiu oděvu a obřadních atributů nevěsty, ženicha i dalších svatebčanů, obyčejů během svatebního veselí, početnosti svatebčanů apod.

Na lidové stavitelství – konkrétně dokumentaci interiéru vesnického domu se zaměřila Barbora Gergelová z Etnologického ústavu AV ČR v Praze. Představila vydaný CD ROM Lidová architektura v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, zpřístupňující část fotoarchivu AV v Praze a upozornila na projekt, který připravuje pokračování tohoto CD a týká se právě interiéru vesnických obydlí. Komplexně vydaný soubor tak může sloužit jako cenný pramen ke studiu vývoje vnitřní dispozice obydlí především po 2. světové válce. O projektu záchrany fotografické části velké zaměřovací akce

České akademie věd a umění z let 1941–1946 informovala další pracovnice Etnologického ústavu AV ČR v Praze Marcela Suchomelová, která v zastoupení přednesla referát svých kolegyně Dany Motyčkové a Kateřiny Seldlické. Cílem celého řešeného úkolu je shromáždit a restaurovat dokumentaci, obsahující kromě fotografií i plány a kresebnou dokumentaci velké akce mapující regionální typy lidové architektury ve čtyřicátých letech 20. století.

Z jiného pohledu se rozhodl věnovat problematice fotografie jako zdroje informací o rodinném životě Juraj Štofej z FF UK v Bratislavě, který se zaměřil na význam rodinných alb pro jejich vlastníky i příbuzné a prezentoval tak část svého výzkumu, kterému se v současné době věnuje. Zpět k lidovému stavitelství přivedl referát Petry Kalábové z NÚLK ve Strážnici, informující o fotodokumentaci lidové architektury v tamním fondu. Nejvýznamnější a nejšířší jeho součástí je soubor snímků týkající se budování strážnického skanzenu – Muzea vesnice jihovýchodní Moravy. Jsou zde obsaženy jak starší snímky L. Niederla, J. Klvani, tak novější fotodokumentace ze sedmdesátých let, dokumentace rozebírání staveb v terénu a jejich přenesení do prostoru skanzenu. Romana Habartová, pracovnice Slováckého muzea, ve svém příspěvku provedla sondu do fotoarchivu muzea, s dohledáním informací o známých i méně známých autorech fotografií.

Do obecnější roviny stavil problematiku referát Marty Botíkové o využití fotografie jako ikonografického pramene pro etnologii. Na příkladu třech autorů fotografií dokumentujících od přelomu 19. a 20. století až do 50. let 20. století život na slovenské vesnici, poukazuje na využití jejich snímků jako informačního zdroje o rodinném životě, oděvu, tanci atd. Připomíná zároveň jednostranné zaměření snímků staršího období na slavnostní příležitosti a pomíjení zachycování pracovních motivů a všedního života.

V okruhu týkajícího se ediční činnosti zmínil M. Šimša unikátní publikaci Rok ve Vlčnově 1945–46, vydanou v roce 2003, která v souboru 180 snímků dokumentuje jeden rok života na rolnické jihomoravské vesnici.

Závěrečný blok příspěvků se týkal správy a využití fotografických sbírek v praxi. V jeho rámci prezentoval problematiku zachování kvality digitálních snímků při jejich archivaci Michal Škopík z NÚLK. Jeho příspěvek měl formu diskusního fóra, prokazujícího mnohostrannost názorů v okruhu dokumentátorů na tuto problematiku.

V závěru celého sympozia vystoupily s odbornými prezentacemi dvě firmy zabývající se archivací a uchováním digitálních fotografií.

Letošní strážnické sympozium opět ukázalo, že téma fotografie a jejího využití dosud zdaleka není vyčerpáno. S novými pohledy na tuto problematiku se otvírají také stále nové okruhy otázek, které bude třeba i v budoucnu řešit. Právě cestou konfrontace a diskuse na konferencích a sympoziích v přátelské a kolegiální atmosféře, jaká panovala ve Strážnici, vznikají cenné nové poznatky.

Marta Kondrová

CO NEODNESL ČAS. VÝSTAVA SLOVÁCKÉHO MUZEA V UHERSKÉM HRADIŠTI

Slovácké muzeum v Uherském Hradišti je mezi muzejníky České republiky již po mnohá desetiletí pojem. Je to vzácný a stále živý kulturní organismus. Po devadesát let, co toto muzeum existuje, se o to snaží jeho vedoucí pracovníci, mezi něž patří výjimečné osobnosti, jakými byli například František Kretz, Antonín Zelnitius, Antonín Václavík, Vilém Hrubý, Josef Jančář. Avšak úspěšnost tohoto kulturního stánku není pouze věcí vedení. Jeho pracovní tým je mladý duchem, věkem i myšlením, a oplývá tvůrčími nápady.

Znalost problematiky oboru, který pracovníci muzea vystudovali a neustále zdokonalovali ve vědních disciplínách, ať je to archeologie, historie, dějiny umění, národopis, je základem činnosti muzea. Výstavy pořádané Slováckým muzeem jsou obrazem různorodosti a vysoké profesionality jednotlivých pracovníků, jejich studií teoretických i rozsáhlé terénní praxe. Profesionální a originální přístup provázel také výstavu *Co neodnesl čas*, uspořádanou k počtu devadesátiletého výročí založení muzea.

Jaký překvapující obraz se odvinul před zraky diváků v krásném dubnovém odpoledni ve Smetanových sadech, kde má Slovácké muzeum svoje sídlo. Nevelká skupina muzejních pracovníků v krojích i dobovém oblečení v čele s elegantní dámou v širokém klobouku, oděnou v šatech z počátku dvacátého století se jala neformálním způsobem doprovázet zahajovací projevy celebrit. Oblečení z počátku minulého století podtrhovalo slovesné vstupy muzejních pracovníků doprovázené cimbálovou muzikou.

Výstava s názvem *Co neodnesl čas*, k níž byli návštěvníci přivzváni po zahajovacím ceremonie-

lu, reprezentuje všechny obory muzejní činnosti. Zastupuje archeologii, historii, národopis, dějiny umění i další důležité činnosti, bez nichž by se muzejníci neobešli, to jest konzervování a restaurování muzejních sbírek a studijní knihovnu. Za devadesát let trvání nashromáždily se v depozitářích početné sbírky ze všech oborů, dílem darů, regionálních sběratelů, avšak v podstatné části dílem soustavného výzkumu a sběratelských akcí, v nichž může být hradištské muzeum vzorem pro

ostatní pracoviště. Každý z oborů zastoupených v muzeu se může pochlubit jedinečností vystavených předmětů a přehledem sběratelských úspěchů. Nevelkým rozsahem výstavního prostoru se podařilo exponovat jen nepatrnou část kolekcí uložených v depozitářích a zpřístupněných pouze u příležitosti tematických výstav. Snad nejvíce pozornosti přitáhla k sobě pro návštěvnickou obec poutavá školní škamna z přelomu 20. století na moravském venkově.

Všechny vystavené předměty byly ošetřeny, avšak pro jejich množství nemohl návštěvník plně vstřebat dojmy z bohatství, které je většinu času ukryto a čeká na budoucí velkou národopisnou expozici. Tak aspoň se těší naději všichni, kdo mají ke Slováckému muzeu blízko a přejí mu do dalších devadesáti let jen to nejlepší.

Na závěr bych se ráda zmínila o speciálně vytvořeném desetiminutovém dokumentu o jednom obyčejném dnu v muzeu a doprovodné nevelké, avšak skvěle vybavené publikaci, průvodci s barevnými snímky. Na jednotlivých volných listech, reprezentujících obory činnosti muzea, je stručně uvedena historie oddělení, výčet sběratelských počínů, výstav, publikací a dalších aktivit. Na těchto hutných informačních zprávách nechybí ani jména odborných pracovníků a jejich kontakty, umožňující zájemcům případné dotazy, ale také nabídky, o něž tento činorodý pracovní tým nemá nouzi.

Věra Kovářů

KLOBÚČEK S PÉRKAMA, VĚNEČEK S PANTLAMA. O VÝSTAVĚ VE SLOVÁCKÉM MUZEU V UHERSKÉM HRADIŠTI

K 90. výročí založení *Slováckého muzea* připravili jeho pracovníci pod vedením etnografky Ludmily Tarcalové výstavu o pokrývkách a úpravách hlavy v tradičním oděvu na uherskohradištském Dolňácku. S druhy pokrývek hlavy, s úvazy šátků, s účesy seznamuje L. Tarcalová ve výstižném přehledu. Vymezuje geografickou oblast (zahrnuje farnosti uherskohradištského děkanátu) a v rámci jednotlivých územních okrsků (Uherskohradištsko, Kunovicko, Ostrožsko, Buchlovicko a Osvětimansko) podává věcné artefakty z hlediska věku, pohlaví, při všedních, svátečních a obřadních příležitostech. Výstava prezentuje výběr z bohaté sbírky *Slováckého muzea*, v níž jsou zachyceny předměty dokládající tradiční úpravu hlavy od konce 19. století do současnosti. Pečlivě vybraná kolekce fotografií ze stejného časového rozpětí na výstavě ukazuje souvislost prezentovaných věcných dokladů s celkovým tradičním ustrojením a s konkrétní historickou a společenskou situací.

Úvodní část výstavy je věnována účesům a úpravám vlasů dětí, dívek, žen a mužů, což je vyjádřeno jak ve fotografiích, tak v souboru předmětů k česání, mytí, natáčení, střihání vlasů. Na ni navazují oddíly o pokrývkách hlavy,

prezentující materiál z jednotlivých územních okrsků. Tak jsou uvedeny čepčky novorozenců a batolat od všedních plátěných či barchetových až po křesťní *karkulky* z atlasu či brokátu zdobené naskládanými stužkami, krajkou, buliony aj. Výhradně mužskou pokrývkou hlavy byly klobouk a beranice, které začali nosit už chlapi předškolního věku. Tvar klobouků a materiál, z něhož byly zhotoveny, ovlivňovaly městské kloboučnické živnosti. Asi nejstarším typem je velký klobouk se širokou střechou, známý z akvarelu z roku 1859 a také z fotografie Josefa Klvani (1895). Na přelomu minulého století je vystřídaly menší kulaté plstěné klobouky s úzkou, pak i širší stříškou, či vyšší do tří stran promáčkнутé (*na tři facky*), v létě k práci také klobouky slaměné. Klobouky se širokou střechou (*širáky*) se nosily na Buchlovicku i později k hodům. Zaujmu klobouky mládenců k zvláštním příležitostem – k svátkům, k odvodu, k hodům, zdobené *šmuky* (šňůrkami zakončenými dvěma žaludy), vonicí (*kytkou, kyťou*), rozmarýnem, kosírky a pavími péry (např. na odvedeneckém klobouku z Kunovic), stejně jako ženichovské klobouky s velkými vonicemi z umělých kvítků, rozmarýnu, třásní aj. ozdob; takovou velkou vonici má ženich z Mařatic na fotografii Josefa Klvani (1892). Černé beranice zvané *astrigánky* (jejich název se přenesl z označení jemných kožešin ještě nenarozených astrachánských jehňat) se nosily nejen v zimě k práci, ale až do poloviny 20. století i v průběhu roku k svátkům, slavnostem, k obřadní příležitosti v průběhu celého roku (zdobené vonicí a kosírkem), jak to dokládá např. hodová stárkovská beranice ze Starého Města. Starobylým typem mužské pokrývky hlavy je čepice z vydří kožešiny (*vydrovice*), jež se udržela na Kunovicku do počátku 20. století jako součást ustrojení obřadníků při *jízdě králů*.

K nejstarší fázi vývoje ženských pokrývek hlavy patří na Uherskohradištsku šátka, kterou si vdané ženy uvazovaly přes čepice; na výstavě jsou uvedeny příklady z Uherskoostrožska a z Kunovicka (Popovice), kde se šátky nosily ještě ve druhé polovině 19. století. V průběhu tohoto století získaly na oblibě šátky z různého materiálu a výzdoby – textilie užívaná k nejrůznějších příležitostem, k práci, na svátek, k slavnostem atd., a to jako součást oblečení malých děvčat, dívek, žen různého věku a stavu (šátky zv. *lipské, turecké, třásňové, vlnáky, plyšové* atd.). Na výstavě nechybí příklady složitých, lokálně diferencovaných úvazů velkých tureckých šátků,

kteří zůstávají dodnes charakteristickým znakem tradičního kroje; pozoruhodný je úvaz zvaný *hore konce*. Součástí svátečního oblečení děvčat a také znakem jejich svobodného stavu a panenství byl věnec. Výstava uvádí různé typy věnečků družiček (kruhové, copové), zhotovené z umělých kvítků (látkových, povoskovaných). Velký nevěstinský věnec sestával z několika částí (pentle, čelenky se skleněnými ozdobami, věnce z umělých květin, dýnka s různými naskládaných stuh atd.); na výstavě

jsou předvedena *pentlení* či *věnění* nevěsty z Mařatic, Starého Města, Kunovic, Hluku, Uherského Ostrohu a z Buchlovic.

Na výstavě oceníme rovněž přehledné prostorové (Romana Habartová) a grafické řešení (Ema Pelikánová) i výběr a práci při přípravě exponátů. Poutavou výstavu doprovází obsáhlý katalog s odborným pojednáním a množstvím fotografií.

Eva Večerková

VINOHRADNICKÉ STAVBY NA JIŽNÍ A JIHOVÝCHODNÍ MORAVĚ

Nebývá v dnešní době na denním pořádku, aby se některé instituce věnovaly vytváření putovních panelových výstav. V roce 2004 však Národní památkový ústav v Brně nabídl kulturním zařízením, vinařským obcím, muzeím a veřejnosti zajímavě technicky provedenou a výtvarně zpracovanou výstavu na téma *Vinohradnické stavby na jižní a jihovýchodní Moravy*. Námět a scénář k ní s důsledností sobě vlastní připravila PhDr. Věra Kovářů, která se na relativně malé ploše (posloužilo jí k tomu devět plastových panelů v dřevěné lehké mobilní konstrukci) velmi názorně a přehledně zhostila myšlenky přiblížit obsahově velmi obsírné téma. V jeho úvodu se zabývá přírodními, geografickými a historickými podmínkami pro pěstování vinné révy na sledovaném území, z něhož zvýrazňuje lokality od Uherského Hradiště, přes Strážnici, Bzenec, Blatnici, Kyjov, Mikulov, Znojmo i Brno a text doplňuje snímky vinařské krajiny (např. Vrbice, Pavlov, Vlčnov) a mapou s vyznačením hranic lokalit, v nichž se vinná réva pěstuje.

V druhé části věnuje autorka pozornost pěstování vinné révy, jejím rozšíření i následnému zpracování této kulturní plodiny na jižní Moravě od doby Velké Moravy, a dříve i tam, kde je doložen pobyt římských legií. Na základě uvedených archivních materiálů připomíná

mimo jiné také kláštery a jejich význam pro počátky vinařství, upozorňuje na okolnosti, které přispívaly k rozvoji vinařství, ale způsobovaly i jeho útlum či dokonce zničení. V textech jsou zmiňovány rovněž nejnovější poznatky statistických průzkumů, které svědčí o rozvoji vinařství s revitalizací i v okrajových územích, jež provází zvýšený zájem o vinohradnické stavby. I tato část je doplněna zajímavou fotodokumentací.

V dalších částech výstavy autorka sleduje texty a snímky specifickou vinohradnických staveb, vinných sklepů a lisoven, jejichž typové bohatství a různorodost obohacuje jihomoravskou krajinu o nezastupitelný fenomén. Věnuje se stavebním materiálům a konstrukcím sklepů a lisoven, které byly do velké míry závislé na místních podmínkách a tradici, postihuje jejich typologii a význačné znaky. Do kontrastu na bohaté dokumentaci staví vinné sklepy na okraji vinohradů, často stavěné v pravidelných řadách (např. v Šatově, Novém Šaldorfu, Vrbovci, Dolních Věstonicích, ve Vlkoši, Blatnici, Mařaticích, Vlčnově, Havřicích a Veletínách), shluky nebo skupiny sklepů a lisoven rozptýlených v různých částech (např. v Brumovicích, Bzenci, Krumvíři, Vrbici, Bořeticích) a sklepy budované ve dvoře, pod *návratím* nebo pod některou z dalších částí rolnické usedlosti (Strážnice, Šatov, Pavlov). Nezapomíná ani na charakteristiku nekončící náročné práce vinařů v celoročním koloběhu dřiny a sklepy pak s nadhledem přibližuje jako

příhodná místa k posezení s přáteli nebo hosty, které jsou dnes dokonce místy využívána jako prostory společenského dění (vinařské slavnosti v Petrově, folklorní slavnosti v Miloticích, vinařská soutěž v Kobylí, ples vinařů v Blatnici).

Závěr výstavy vyzdvihuje architektonické a výtvarné působení vinohradnických staveb v krajině, které v souladu s jejich praktickým využíváním vytváří nezanedbatelné kulturní dědictví, zasluhující si památkovou ochranu. Autorka výstavy Věra Kovářů fotografiemi a plány přibližuje vesnické památkové rezervace v Petrově-Plžích, v Pavlově, Blatnici, Veletinách a Vlčnově i památkovou zónu souboru vinných sklepů v Šatově a především zájemcům z řad vinařských obcí na samém závěru doporučuje možnosti využít řady programů, jejichž prostřednictvím je možno zajistit nejen metodickou, odbornou, ale i finanční pomoc na památkovou záchranu či obnovu těchto staveb.

Obsáhlá a zajímavá výstava *Vinohradnické stavby na jižní a jihovýchodní Moravě* byla doposud prezentována na slavnostech Jízdy králů ve Vlčnově, stala se součástí doprovodných aktivit Dne památek a slavností vína v Uherském Hradišti – na Galerii Slováckého muzea, obohatila kulturní dění v rámci tradičních hodů s právem v Kunovicích a na čas rozšířila oddíl vinařství ve stálé expozici *Slovácko* ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti. Je obdivuhodné, že se na tak malém prostoru podařilo autorce Věře Kovářů umístit tolik poznatků a doplňujících materiálů, které výtvarně poutavě zpracovala Jarmila Marvanová. Archivní materiály a fotografie pocházejí z archivu Národního památkového ústavu, útvaru ochrany památek v Brně a výstavu velmi úsporně a ideálně formou k dalšímu putování realizovalo studio TEA GARDEN.

Romana Habartová

ŠATKY, ŠÁTKY A VÝŠIVKY Z HORŇÁCKA

Ve dnech 17. 5.–30. 7. 2004 se návštěvníci Městského muzea ve Veselí nad Moravou mohli v komorním výstavním sále potěšit výstavou nazvanou *Šatky, šátky a výšivky z Horňácka*, která však mohla z bohatého zastoupení přiblížit pouze kolem sto padesáti kusů textilií ve výstavě reprezentující Horňácko, výraznou a také širokou veřejností oblíbenou národopisnou oblast.

Vít Trachtulec, vedoucí muzea ve Veselí, etnograf, muzikant, organizátor v jedné osobě

a autor výstavy realizoval po dlouhých úvahách společný nápad s Kateřinou Sekerkovou z Velké nad Veličkou, známou horňáckou znalkyní, vyšivačkou, sběratelkou a vypravěčkou a svým způsobem se výstava nakonec stala poděkováním za její celoživotní spolupráci s muzeem a jejich vzájemné dlouhotrvající přátelství.

Při přípravě výstavy se autor soustředil vedle reprezentativního výběru textilních součástek na doprovodné texty, které obeznámily zájemce s nejstaršími známými písemnými zprávami o krojích na Horňácku (zápis z roku 1605 v sirotčí knize městečka Lipova), zmínil rovněž známé zápisy pozůstalostí, uložené v archívech v Brně, v Uherském Hradišti a v Kroměříži a připojil i vyobrazení mužů z Nové Lhoty z kancionálů Pavla Rašky z poloviny 18. století.

Vzhledem k tomu, že se pozornost snažil soustředit především na výšivku, upozornil rovněž na aktivity Vlasty Havelkové a první instituce se zájmem o sběr výšivek – Muzejní společnosti v Olomouci (1883), která sledovala také propagaci výšivek na výstavách. Z nich vybírá Výstavu národního vyšívání (Olomouc 1885), kde bylo mimo jiné vystaveno 115 kusů výšivek z Horňácka, sesbíraných pro tento účel učitelem Matoušem Běnou, lipovským farářem Františkem Kvasničkou a Martinem Zemanem z Velké nad Veličkou. Uvedený soubor krojových a interiérových výšivek se stal základem jedné z nejstarších sbírek z Horňácka ve Vlastivědném muzeu v Olomouci. Připomíná sběratelské úsilí Františka Bartoše, Josefa Klvaně a Františka Kretze, kteří výšivkami obohatili sbírky Moravského zemského muzea v Brně, kde jsou uloženy i výšivky shromážděné brněnskou školou Vesna z přelomu 19. a 20. století. K nim připojuje osobnost Martina Zemana (1854–1919), který byl vedle Kretze iniciátorem národopisné výstavy ve Velké nad Veličkou (21.–24. července 1894), jejíž součástí byly též praktické ukázky krejčích a vyšivaček. Pozornost věnuje aktivitám jeho dcery Vlasty Zemanové (1887–1967), vynikající vyšivačce a znalkyni lidových výšivek a krojů, která získávala zkušenosti studiem na ústavech brněnské Vesny (1899–1906). Jako aprobovaná učitelka ručních prací v letech 1907–1947 učila na školách ve Velké, Javorníku a Kuželově. O krojích a výšivkách přednášela na národopisných kurzech, vychovala na jeden a půl tisíce žákyň, zpracovala vyšivačské vzorníky, bez kterých by řada názvů a vzorů zřejmě upadla v zapomnění. Z jejích sbírek výstava představila nejvzácnější

límce a konce šatek, datované přelomem 18. a 19. století.

Ve výstavě připomíná hornáckou výšivku a kroj jako častý námět ve výtvarných dílech Joži Uprky, Antonína Kalvody, Josefa Koudelky, Cyrila Mandela, upozorňuje na zprávy a studie o hornáckém kroji Františka Bartoše, Josefa Klvani, Antonína Václavíka, Jan Húska, vyjmenovává některé osobnosti, které se studiem této problematiky zabývaly, např. Josefa Peška, Václava Frolce, Richarda Jeřábka, Jiřinu Langhammerovou, Miroslavu Ludvíkovou.

Hornácko specifikuje jako národopisnou oblast, kde se do současnosti udržela textilní rukodělná výroba, tkalcovství i obdivuhodná práce vyšivaček. Na vybraném sbírkovém fondu poukazuje i na výšivku sloužící ke zkrášlení interiérů, ale především prezentuje oděvní součástky s využitím výšivek děděných z generace na generaci, které se staly předmětem zájmu muzeí, institucí, soukromých sběratelů a rodinného dědictví. Upozorňuje na schopnosti současných švadlen a vyšivaček, které se v této oblasti ve velké míře věnují zhotovování výšivek spojených s nošením a využitím v současném kroji mezi dospělými i dětmi, a to nejen pro vystoupení zpěváků, muzikantů a tanečníků v rámci nejrůznějších folklorních svátků a slavností, ale také při významných příležitostech, např. při křtu, prvním svatém přijímání, biřmování nebo konfirmaci.

Vít Trachtulec neopomněl ani podstatný fakt předávání zkušeností mladším generacím.

Při této příležitosti vzpomíná právě Kateřinou Sekerkovou (30. 12. 1921–30. 3. 2004, Velká nad Veličkou), s níž muzeum ve Veselí spolupracovalo při tvorbě sbírkového fondu řadu let. Zahájení výstavy se ale, bohužel, nedožila. Ve výstavě byl věnován prostor i přiblížení jejich životních aktivit jako autorok nepřeberného množství krojových součástí. Jejich výrobě se soustavně věnovala od svých dvaceti let a dnes tyto kroje zdobí řadu jednotlivců ze všech hornáckých obcí, soubory Veličánek, Veličku, dechovou hudbu Hornáci, muzikanty z cimbálové muziky Petra Galečky, Martina Hrbáče, Lipovjan. „Její“ krojové součásti jsou ve fondu souborů v Brně, Zlíně, Strážnici, Břeclavi. Kroje a výšivky Kateřiny Sekerkové se dostaly i do Austrálie, Rakouska, Německa, Francie, Anglie a Ameriky. Mnohé jsou uloženy v muzeích ve Veselí nad Moravou, Uherském Hradišti a v Brně. Jako člověk všestranně aktivní své znalosti mnohokrát uplatnila při přípravách krojů na mezinárodní folklorní festival ve Strážnici, Mladé Hornácko, Hornácké slavnosti a dalších příležitostech.

Podle vytýčeného okruhu člení oddíly ve výstavě na krojové součástky chlapeckého a mužského, dívčího a ženského lidového oděvu, na němž návštěvníka zaujme především výšivka. Specifikuje mužský kroj, v němž poukazuje na využití výšivky na soukenných částech oděvu, upozorňuje na křížkovou či stehovou, většinou černobílou, někdy však i barevnou výšivku na *obojku* – límci a *puntu* na přední části košile.

Zařazuje typické součástky chlapeckého a mužského kroje – písničkové šátky, které malí chlapi nosí složené do trojúhelníku a uvázané kolem pasu přes *traslavice* a vyšivaly je obvykle jejich maminky. Mladí svobodní mládenci bývali v minulosti těmito šátečky obdarováni dívkami, jež projevovaly k mládencům touto formou osobní vztah. Šátečky nosí ve tvaru obdélníku zastrčené v zástřihu soukenných nohavic. Křížkovou výšivku, charakteristickou pro *písničkové šátečky* s červenou výšivkou dokola vyšitých textů písní, bylo možno detailně porovnávat a sledovat i další motivy kvítků, ptáčků, uprostřed často s věnečkem, iniciálami a vrocením.

Výstava dále přiblížila oděv malých děvčátek, která oblékala při svátečních příležitostech zastoupené bílé malé rukávce a šátečky potištěné květovým vzorem. Druhou variantou byly podle výšivky pojmenované *modrostrakaté* nebo *černostrakaté* rukávce a *šubaňa* – sukénka s tištěným kvítkovým vzorem se šráčky. Pokrývky hlavy představovaly krásné vyšívané čepečky – *gargule* s výšivkou identickou s rukávcí. Od tří let se děti oblékaly do stejného kroje jako dospělí. Děvčata měla na hlavě uvázan jednoduchým způsobem šátek.

Největší prostor ve výstavě patřil součástí ženského kroje, na nichž mají výšivky nejširší uplatnění – například na *límčích* – formách fěrtochů, na svátečních předních sukničkách – *fěrtůškách*, rukávcích a k nim patřících *obojcích* – límčích, na *dénkách* čepců a šátkách. K obdivovaným patřily především úvodní a koutní plachty s geometrickou výšivkou *formiček* v pruzích, jež jsou rozvinuty z jedné nebo z obou stran typickými *kvítky*. K nejreprezentativnějším a nejvíce obdivovaným součástí ženského kroje na Hornácku i ve výstavě patřily svou výšivkou šátky s vyšívanými konci, lemované krajkou z rezné příze, surového hedvábí nebo kopřivového vlákna, které zdobí také okraje límců. Krajka je často vsunuta jako *mrežka* i mezi výšivku. Tato část fondu patřila ve výstavě k nejstarší a nejvýznamnější kolekci.

Výstavu Víta Trachtulce výtvarně řešila výtvarnice Dana Kudrnová a věrná pomocnice Jana Trachtulcová, která se zhostila nejen práce výtvarné, ale i konzervátorské. Textilie nažehlila, upravovala, vázala šátky, a ve finále společně s výtvarnicí vybrané sbírkové předměty aranžovala. Výstavu příjemně doprovodily snímky Ferdinanda Bučiny a byla vyváženě doplněna drobnými zvykoslovnými předměty – hrkači, *žilami*, hračkami, ale i dalšími oděvními doplňky,

jež navodily atmosféru a podtrhly význam a vizuální působivost vybraného sbírkového fondu.

Je příjemné, když se náhodně podaří v blízkém období zpracovat příbuzné téma výstav v několika institucích. Návštěvník tak získává příležitost poučit se, uvědomovat si charakteristické znaky lidového oděvu v jednotlivých oblastech, všimnout si odlišností v použití materiálu, střihů, výzdoby, včetně výšivek, uplatněných na jednotlivých krojových součástech.

Romana Habartová

HLINĚNÝ DŮM – VIDEOFILM S DOPROVODNOU PUBLIKACÍ

Užívání hlíny jako stavebního materiálu je jevem značného stáří. Hlína umožňuje kombinování s jinými materiály, dřevem, kamenem, proutím, slámou. Ve fondu památek České republiky, zvláště Moravy zaujímají hliněné stavby zvláštní postavení co do jejich rozšíření a stáří a kontextu se sousedními zeměmi, zvláště Slovenskem, Maďarskem a Rakouskem.

Hliněné zdvo tvořilo v minulosti podstatu celých zemědělských usedlostí, obytného domu, chlévů, stodol, komor, suširen, vinných sklepů a dalších doplňujících staveb a to ještě na počátku dvacátého století. Památky lidového stavitelství z vesnického, ale také okrajových částí městského prostředí dokládají různé druhy technologických postupů. K nejstarším patří tlučené či pěchované zdvo nebo technologie nakládání – vrstvení hlíny.

Dusání hlíny v dřevěném bednění patří k technologiím rozšířeným také v jiných světadílech. Hliněný materiál byl zpevňován travinami, nasekanou slámou a dokonce živočišnými zbytky. Další technikou značného stáří je výstavba z hliněných válků oválného tvaru. Bochnikovité války se kladly diagonálně a prokládaly se povřísky ze slámy. Válkové zdvo se dochovalo v okolí Prostějova na stěnách stodol, ohradních zdí, původně však byly rozšířeny také na Znojemsku a Pomoraví.

Stavby z nepálených cihel patří dosud k nejrozšířenějším hliněným objektům. Pokud nejsou vystaveny povětrnostním vlivům, zejména zatékání, je jejich životnost mimořádná. Najdeme je jak na střední jižní Moravě, tak na jihu, ve středu i jihozápadě Čech. I když se hliněné stavby vyznačují vynikajícími vlastnostmi, je snahou venkovského obyvatelstva o jejich asanaci a novou výstavbu ze soudobých materiálů. Z uvedených

důvodů je pozornost státní památkové péče v posledních letech upřena k záchraně těchto dokladů kulturního vývoje i historické technologie. Cíl, to jest záchrana, ochrana a nové formy údržby i užívání budov, vybudovaných z hlíny, si vyžaduje dokumentaci starých technologií i popularizaci všemi dostupnými formami, články a studii doprovozenými fotodokumentací, výklady a přednáškami. K tomuto účelu byl rovněž zpracován videofilm, zaznamenávající tradiční postupy a uplatnění hliněného zdiva. Film nazvaný *Hliněný dům* byl natočen v rámci projektu Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Brně. Projekt nazvaný *Technologie lidového stavitelství II* je podporován Ministerstvem kultury ČR. Filmový dokument podává svědectví o hlině jako

ekologickém materiálu, z něhož stavěly minulé generace již před staletími a který je považován za jedinečný i v dnešní době. Film dokládá tradiční technologické postupy i jejich modifikace pro současné využití.

Uplatnění videofilmu, doplněného publikací obsahující obsáhlé informace, je široké. Film kromě dokumentární hodnoty může být využit při obnově tradičních hliněných staveb, případně při budování novostaveb, neboť se rozvíjí tato forma nové výstavby, a to nejen v jiných zemích, ale také u nás.

Distribucí videofilmu spolu s doprovodnou barevnou publikací se zabývá Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. Film je rovněž možné získat v Národním památkovém ústavu, územní odborné pracoviště v Brně, Nám. Svobody 8.

Věra Kovářů